

BARZÓ ENDRE ÉS A RÉGI MISKOLCI MŰVÉSZTELEP

MURAKÖZI ÁGOTA

Barzó Endrét (1898–1953) halála után egy időre elfeledték, jöllehet a 20-as években a harmincas évek fordulóján ismert és elismert tehetségnek számított. Festményei rangos kiállításokon szerepeltek, többször előkelő díjakat nyertek. Szülővárosa, Nyíregyháza mindig számon tartotta. Néhány barátja, tisztelője gyűjtőmunkája eredményeként rendezték meg emlékkiállítását 1969-ben, a Magyar Nemzeti Galériában, ahol mintegy 80 alkotását mutatták be,¹ katalógus is készült. Ezt követte a nyíregyházi és a debreceni emlékkiállítás ugyanabban az évben. Halálának 20. évfordulóján a nyíregyházi művelődési központ emlékezett meg a festőről egy szerényebb tárlattal, mely Debrecenben a TIT-klubban is megrendezésre került. A nyíregyházi Jósza András Múzeum mintegy 62 Barzó-festményt, grafikát vásárolt az elmúlt években a családtól, így kerülhetett sor 1983-ban az életmű-kiállításra, az eddigi legteljesebb bemutatásra.² Magángyűjtők és a múzeum korábban vásárolt anyagával kiegészítve 51 olajfestményét és 65 grafikáját állítottuk ki.

Barzó Endre Nyíregyházán született 1898. május 5-én, *Barzó Mihály* hét gyermeke közül a másodikként. Apja a város jeles építőmestere, aki üzemében évente 3 millió téglát, 200 ezer cserepet termelt, főbb építkezéseit nem győzzük sorolni: a vármegyeháza (1891), evangélikus elemi iskola, a színház (1894), tanítóképző, városi gőzfürdő, az Erzsébet közkórház, a görög katolikus templom és még számos lakóépület. Méltán mondhatjuk, hogy a századvégi Nyíregyháza belvárosi képének kialakítása elsősorban az ő nevéhez fűződik.

Barzó Endre rajztehetségére reálgimnáziumi tanára, *Kozák István* figyelt fel, aki a Képzőművészeti Főiskola elvégzésére biztatta. Tanítványa érzékeny, többirányú tehetséggel megáldott alkat, s tizennyolc évesen még nehezen dönti el, hol tanuljon tovább. Jól zongorázik, a zenei pálya is csábítja. Végül mégis a képzőművészet mellett maradt. A Képzőművészeti Főiskola rajztanári szakára járt 1916-tól. Itt a Munkácsy hagyományokat továbbadó *Révész Imre* növendéke lett. 1918 nyarán elkísérte mesterét *Nagybányára*. Ennek az útnak az emlékét őrzi *Házak patakparton c.* kisméretű olajképe a Jósza András Múzeum gyűjteményében.³ Bensőséges hangulata, derűje, nyugodt ecsetkezése még semmit sem árul el a későbbi képek ideges érzékeny sugárzásából, lendületes ecsetjárásából. A harmadik évfolyamtól *Benkhard Ágota* az

1. Barzó Endre emlékkiállítás (katalógus) Magyar Nemzeti Galéria, 1969. *F. Mihály Ida* előszavával.
2. Barzó Endre emlékkiállítás. Jósza András Múzeum, Nyíregyháza, 1983. *Muraközi Ágota* előszavával.
3. Ltsz.: 79.12.3. karton, olaj, 29x35 cm.

alakrajz és festés, Baranszki Emil a csendélet és rajz, Lyka Károly a művészettörténet tanára.⁴

A kormányzat 1920 júniusában Lykát bízta meg a főiskola újjászervezésével. Az új alapokra fektetett intézménynek egyik leglényegesebb újítása volt, hogy a művésznövendékek és a rajztanárjelöltek azonos művészeti irányítás mellett tanulhattak; a másik fontos újítás volt, hogy megvalósult a szabad tanárválasztás, ami akkor igen döntő kérdés volt: a növendék hajlamai szerint választhatta meg tanárát, nevelőjét. Lyka vezetésével Réti István, Vaszary János, Glatz Oszkár, Csók István, Benkhard Ágost utóbb Rudnay Gyula közreműködésével új szellem költözött a főiskolára, s idővel Európa egyik legjobb ilyen intézményévé fejlődött.⁵ Mindez jelentős változásokat hozott a növendékek mindennapi életében, ez tette lehetővé Barzó Endre számára is, hogy Benkhard Ágostot válassza tanárának, s hogy részt vehessen a szerveződő miskolci művésztelep munkájában. Rajztanári diplomájának megszerzése után továbbképző szaktanfolyamot végez (1921–1926), Benkhard maga mellé veszi tanársegédnek, a nyarat pedig együtt töltik a növendékekkel a miskolci telepen.⁶ Végül is pályájának ez a kezdeti szakasza festészetének legaktívabb, életének legreményteljesebb korszakát jelenti. Sajátos ellentmondás, hogy éppen felkészülésének éveiben – az I. világháború alatt – a legnagyobb nehézségek közepette folyt az oktatás a főiskolán: minimális anyagi ellátmánnyal, fűtégondokkal, bérelt helyiségekben. (A főiskola épületeiben hadikórházat rendeztek be, a menzát a hadbavonultak gyermekeinek étkeztetésére vették igénybe. Háromhavi kurzusokban oktatták az egész éves tananyagot. Az 1919/20-as tanévben a hadikórházak helyébe karhatalmi alakulatok telepedtek. A korábban bérelt helyiségeit a főiskola csak 1920-ban kapta vissza.⁷

Lyka Károly reformtervezetének megvalósítására nehéz, belső ellentmondásokkal terhes időszakban került sor. A vesztes háború, a forradalom leverése teljesen visszavetette az ország gazdasági, társadalmi és kulturális állapotát. A trianoni békeszerződés alapján megállapított új országhatárok a képzőművészeti életben is változásokat eredményeztek. Egyes városok kulturális szerepköre megnövekedett, a nagybányai művésztelep pótlására a főiskola Miskolcon és Kecskeméten állandó művésztelepet hozott létre, s működtek időről időre változó vándortelepei (*Pécs, Jászapáti, Parád, Gyöngyös, Tata, Szentjakab, Bicske, Sirok, Mátrafüred, Mohács, Sümeg, Kőszeg, Csurgó, Makó*).⁸ A nyári művésztelepeknek kettős célja volt, lehetőséget teremtettek a növendékek számára, hogy megismerkedjenek a magyar vidékekkel, a magyarországi népelettel és kapcsolatot teremtsenek a vidéki közönséggel. Mődjük nyílt a szabadban való festésre, s új benyomásaikat már nemcsak a budapesti életből meríthették. A telepeken készült munkákból zárókiállítás rendeztek, ahol vásárolni is lehetett. Így vall erről az időszakról Lyka Károly: „Az 1910-es évek vége, a húszas évek első fele a magyar korona- valuta tragédiájának ideje.

4. Jóna András Múzeum Képzőművészeti Adattára, 1983/4.

5. *Barcsay Jenő*: Lyka Károly. Művészet, 1954. 42–43. *Lyka Károly*: Festészeti életünk a millenniumtól az első világháborúig. Bp. 1983. 45.

6. Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola Évkönyve, 1917/18–1920/21. Barzóról 27., 35., 42. (továbbiakban: MKF) MKF 1921/22; 38., 1922/23; 48., 1923/24; 61., 1924/25; 72., 1925/26.; Többek között: Friml (Fónyi) Géza, Bartha László, Miháltz Pál, Barcsay Jenő tanulnak ekkor a Főiskolán.

7. Bence Gyula: A Képzőművészeti Főiskola története 263. (In: Százéves a Képzőművészeti Főiskola. Bp., 1972. Szerk.: Végvári Lajos)

8. Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola (továbbiakban: MKF) Évkönyvei, 1921–1925. 9–15. A Főiskola 50 éve. 5–6. MKF. Évkönyvei, Bp. 1926.; *B. K. M.*: A művésztelepek jelentőségéről. 46. In: A KÉVE Könyve. Bp. 1928. Szerk.: Szablya János (BKM, azaz: B. Kálmán Mimi)

1. kép. Barzó Endre: Országút (Olaj, vászon, 48x80 cm)

A háború szomorú drámája magával rántotta a pénzünket is olyan mélységekbe, amilyenekre eddig alig volt példa. A korona rohamosan romlott, amit megérzett az országnak minden lakója, természetesen a művészek is. Mindenki szabadulni igyekezett a rossz bankjegyektől s vásárolt mindent, amit csak vásárolhatott. A képeket is olyan mennyiségben, mint azelőtt soha.”⁹

A miskolci telep vezetésével *Benkhard Ágostot*, a kerámia- és textilműhely felállításával pedig *Muhits Sándor* iparművészt bízta meg a Főiskola 1920-ban.¹⁰ A művésznövendékek első csoportja 1921 nyarán érkezett. Miskolc alkalmasnak látszott a képzőművészek fogadására, legalábbis szellemi hozzáállásában.

Az első nagyobb képzőművészeti kiállítást Miskolcon 1899-ben rendezték meg *Hock János* a Nemzeti Szalon igazgatójának felhívására. A szervezési munkában tevékenyen részt vettek a *Borsod–Miskolci Közművelődési és Múzeum Egyesület* tagjai is. Jóllehet a kiállított művek többsége az ún. *műcsarnoki* festészetet reprezentálta, de a kiállítók között a fiatal *Glatz Oszkár* is szerepel.¹¹ A múzeumbizottsági elnök *Petró József* 1901. évi jelentéséből tudjuk, hogy *Vay Elemér* főispán egy. *Lánczy Leó*

9. *Lyka Károly*: Festészetünk a két világháború között. Bp. 1984. 15.

10. *Muhits Sándor* iparművészt miután Moszkvából hazatért, ottani szakmai tevékenysége miatt nem alkalmazták. 1921-ben *Lyka Károly* közbenjárására vidékre, Miskolcra helyezték, ahol *kerámia és textilműhelyt* alapított. Célja volt a Miskolc vidékén lévő népművészeti háziipar és a borsod-miskolci kerámia életre keltése. (1926-ban felkérték az Iparművészeti Iskola textil szakának vezetésére Budapesten.) A szervezés nehézségeiről ad számot a Főiskola 1921–25-ös évkönyve: „Mivel a telep tanhelyiségeiben lakó idegenek kitelepíthetők nem voltak, a telepen hallgatók nem tartózkodhattak, a kerámia s textil szakon csupán kísérleti s előkészítő tanulmányok voltak végezhetőek hallgatók nélkül.” KMF Évk. 1921–25. 40.

11. *Zsadányi Guidó*: Az első képzőművészeti kiállítás Miskolcon. Herman Ottó Múzeum Közleményei 1964. 6. 53–54.

2. kép. Barzó Endre: Táj templomtoronnyal (Olaj, vászon, 75x90 cm)

országgyűlési képviselő pedig két festményt vásárolt a múzeum részére a miskolci kiállításról, ugyanakkor a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1000 korona értékben 5 olajfestményt helyezett el állami letétként.¹² Ezekkel az ajándékokkal kiegészülve is csupán 15 képből, két-két gipsz-, ill. faszoborból áll a Képzőművészeti Gyűjtemény 1901-ben. Három évvel később *Balogh Bertalan* főtitkár jelentésében a muzeális anyag elhelyezési gondjairól számol be az Egyesület tagságának: „Képzőművészeti tárunkat szaporítani nem tudjuk, mert nincs helyünk, ahová valamit is el tudnánk helyezni és ezt – sajnos – felsőbb helyen is tudják. Így teljesen megbízható magánértesüléseink vannak arról, hogy a kultuskormánytól – pedig a többi vidéki múzeumok kaptak – mi azért nem kaptunk műtárgyakat, mert úgysem tudnánk azokat elhelyezni . . . ez a helyzet egyúttal intelmül szolgáljon arra, miszerint kettőzött szorgalommal igyekezzünk a kultúrpalota megépítéséhez az anyagi eszközöket előteremteni . . .”¹³ Az Egyesületnek 1905-ben 1144-re gyarapodott taglétszáma, s a 8154 koronára kiegészült alapítványi összege is bizonyította, hogy a fejlődő város, a megye tehetősebb polgárai nem közömbösek a kultúra ügye iránt. Széles körű érdeklődés kísérte az

12. A Borsod–Miskolci Közművelődési és Múzeum Egyesület 1900. évi évkönyve. Miskolc, 1902. Szerk. Balogh Bertalan. 31.

13. Borsod–Miskolci Közművelődési és Múzeumi Egyesület Évkönyve (továbbiakban: E. Évk.) 1903–1904. 22–23.

3. kép. Barzó Endre: Köcsögök (Olaj, vászon, 50x60 cm)

1906-ban és 1910-ben rendezett *Felvidéki vándortárlatokat* is, melyeket az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat szervezett vidéken a helyi közművelődési egyesületek bevonásával (Eger, Miskolc, Kassa, Eperjes, Sátoraljaiújhely, Gyöngyös).¹⁴

A kiállításon a kortárművészet legjava szerepelt: *Benczúr Gyula*, az *akademizmus* hívei mellett *Szinyei Merse Pál*, *Tornyai János*, *Fényes Adolf* és *Rippl-Rónai József* is. Számos képet vásároltak, melyek közül *Fényes Adolf*: Asztalos, és *Bosznay István*: Erdei hangulat c. olajfestménye a Borsod–Miskolci Képtárba került. Ugyanakkor ajándékként jutottak *Füredi Richárd*: Erős Jancsi c. bronzszobrához. A kiállítások anyagi sikerének fokozására sorsjegyeket bocsátottak ki, melyekkel festményeket, szobrokat lehetett nyerni. Eképpen nyerte *Vay Elemér* (50 sorsjegye közül az egyikkel) a fent említett *Füredi*-szobrot, amelyet a Múzeumnak ajándékozott.¹⁵

Az 1910-es vándorkiállításról vásárolták *Boruth Andor*: Lé vay József arcképét, *Szinyei*: Mező c. olajképét, *Vay főispán* pedig *Szlányi Lajos*: Szérűskert c. képét adományozta az intézménynek.¹⁶ A maga korában úttörő jelentőségű vándortárlatoknak nem lett folytatása, az I. világháború árnyékában a Vallás- és Közoktatásügyi

14. E. Évk. 1905–1906. 128.

15. E. Évk. 1906–1907. 36.

16. *Zsadányi Guidó*: A megye képzőművészetének helyzete, képtárai és képzőművészeti irodalma. HOM Közl. 5. 38.

Minisztériumnak is beszűkültek anyagi erőforrásai, a vidéki közművelődési egyesületek sorai is szétzilálódtak.

A század első éveiben verbuválódott helyi rajztanárokból, Münchent, Nagybányát és Párizst megjárt festőkből az önálló miskolci művészcsoporthoz, melynek nevezetesebb tagjai közül Nagybányán tanultak: *Balogh József*, *Kemenczky Árpád*, *Palcsó Dezső*, *Sassy Attila* és a *három Hradil testvér: Elemér, Rezső, Vilmos*. A későbbiek folyamán *Sassy*, *Kun József* szobrász Párizsban is megfordult, akárcsak *Gimes Lajos*, *Mokri Mészáros Dezső*.¹⁷ 1904-es közös kiállításukról vásárolta meg a múzeum *Kemenczky Árpád* Halásztanya és Tanulmányfej c. olajfestményét. Nyolc darab olajkép ajándékként került a gyűjteménybe, de ezekkel együttesen is csupán 77 darabból állt az 1908-i leltár tanúsága szerint.¹⁸ Azonban nem volt jobb helyzetben a század első évtizedeiben a többi vidéki múzeum sem a képzőművészeti anyag tekintetében, hacsak hozzá nem jutott egy-egy jelentős művész vagy műgyűjtő hagyatékához. A műtárgyvásárlásokra fordítható összegek, melyek a Vallás- és Közoktatási Minisztérium, a város, a megye és a pártoló egyesületek adományaiból tevődtek össze – igen szerény keretek között mozogtak. (Pl.: A Borsod–Miskolci Múzeum 1906-os kimutatása szerint: 2400 K városi segélyt, 1500 K megyei segélyt és csupán 1200 K állami támogatást kaptak, ugyanakkor 1600 koronáért 2 darab festményt tudtak vásárolni a vándortárlatról.¹⁹) (Ilyen körülmények között céltudatos gyűjteményfejlesztésre nem volt lehetőség, az ajándékozások révén igen heterogén anyag került a képtárba, amelyeknek jelentős hányada nem állta ki az idő próbáját. A két háború közötti időszakban a helytörténeti szempont dominált. Ekkor szerezte a múzeum a nagyszámú *Kiss Lajos* és *Tomán Kálmán* akvarellek többségét.

Zsadányi Guidó az 1920-as évek miskolci művészeti életéről sem fest kedvező képet: „ez a művészet néhány felkapott festő, akik nem is tartoztak talán a legjobbak közé, szerepeltetéséből, külföldi tanulmányútjaiból állt. A vándorkiállítások folytatására nem került sor. Egyetlen szerény kísérlet történt, a Vidéki Városok Kulturális Szövetsége 1929 végén egy városközi kiállítással próbálkozott, mely azonban sem színvonalban, sem látogatottságban, még kevésbé a vásárlásokban nem tudott a vándorkiállítások sikerével vetekedni.”²⁰

Életképesnek bizonyultak a városban a helyi művészek által szervezett szabadiskolák, melyek közül több is működött egy időben. A Hollósy-tanítvány, *Balogh József* 1904-ben alapított szabad rajz- és festőiskolája közel negyven évig működött. *Meilinger Dezső–Nyitray Dániel* 1919-ben hoztak létre Képző- és Iparművészeti Szabadiskolát, ahol *Bartus Ödön* a tanítóképző művésztanára oktatta a vízfestést. Nevükhöz fűződik a miskolci művésztelep alapítása 1918 novemberében. Alkalmas helyet is találtak erre a célra a Csabai kapunál lévő Egrý-féle volt gyógyvízintézetben.²¹ A város vezetősége hamarosan felismerte a művésztelepben rejlő lehetőségeket, miszerint nem szabad csupán helyi keretek között működtetni. Így, mikor a Képzőművészeti Főiskola közölte szándékát egy állandó művésztelep létesítésére, a város készségesen ajánlotta fel a csabai kapui épületeket erre a célra. Annak ellenére, hogy a telepen a tárgyi feltételek nem voltak mindig megfelelőek, a Főiskola hosszú ideig fenn tudta tartani telepét. ... három évtizeden át a jövő magyar művészetének majdnem minden reménysége megfordult – írja *Végvári Lajos*. – A művészeti pezsdülés azonban a nyári hónapokra

17. Képek a Herman Ottó Múzeum Gyűjteményéből. (Katalógus: Borbély László előszavával) Miskolc, 1970. 2–3.

18. E. Évk. 1906–1907. 33.

19. E. Évk. 1906–1907. 37.

20. *Zsadányi Guidó*; HOM Közl. 1963. 39.

21. *Goda Gertrúd: Ficzer László. Miskolc, 1987. 8.*

korlátozódott, a főiskolások távozása után a mindig is jelenlevő szűkkeblű provinciális érdekek kerültek előtérbe. A húszas évek miskolci festői tetszelgő naturalizmusra hígították a nagybányai festők látásmódját. A Lévay Közművelődési Egyesület képzőművészeti vonatkozásban a konvencionálizmust képviselte.”²²

Mindezek ellenére a vidéki közművelődési egyesületek, művészársaságok hézagpótló szerepet töltek be a vizuális kultúra terjesztésében, s megteremtették azt a szellemi közeget, amelyik befogadta a reformnemzedékhez tartozó főiskolásokat és elősegítette Miskolc későbbi képzőművészeti centrummá válását is.

A Képzőművészeti Főiskola évkönyvei szűkszavú közleményekben számolnak be a művésztelepek tevékenységéről: „A harmadik évfolyamon, nyáron a hallgatók egy része *Réti István* vezetése alatt a Főiskola Epreskerti telepén, jórésze vidéki művésztelepeken végeztek művészeti tanulmányokat . . . ezek hozzájárultak, hogy a folytonos műterem stúdiumból eredő egyoldalúság ellensúlyozására – közvetlenül a szabad természetben dolgozhattak. Feltűnő jó hatással voltak hallgatóink művészi fejlődésére, s kiváló eredménnyel végződtek.”²³

Az Évkönyvek beszámolnak a Főiskola súlyos anyagi gondjairól is, melyek enyhítésére a magyar társadalom jobbmódú részétől kért: „önkéntes természetbeni és pénzbeni adományokat”, másrészt „kénytelen volt tehetősebb hallgatóitól havi 60 000 korona költséghozzájárulást szedni.”²⁴

A miskolci kezdet nehéz – olvashatjuk a KÉVE könyvében – „Első évben a *minisztérium* támogatása egyetlen segítségük. Szerényen étkeznek; *elmaradt a hivatalos fogadtatás, azon túl sem* vesz tudomást a város társadalma, hogy valami, ami nem lehet közömbös számára, indulóban van. Izoláltan élnek a városban. *Nem akad érdeklődő Miskolcon, aki a fiatal telep segítségére sietne.*

Biztatást a fővárostól kapnak. Lyka Károly, a főiskola akkori rektora több ízben meglátogatja a miskolci „Robinsonokat”, előadásokat is tart, hogy felrázza a várost közönyéből. Nehéz vállalkozás; még Lykának, a szuggesztív erejű apostolnak sem sikerül. De az új települők lelkes hitét nem csökkenti. Mire őszbe fordul a nyár, megérkezik a kultusz-kormány kiküldötte *Nagy Árpád* államtitkár és *minisztériuma* megbízásából *megvásárolja az eddig ideiglenes hajlékot a művésztelep céljaira.* A város is hozzájárul szerény összeggel a telep fenntartásának költségeihez.

Miskolcon egyre súlyosabbak a körülmények. A meggyarapodott társaság számára vajmi keveset jelent a csekély szubvenció. Mégis – az átkínlódott nyár őszre meghozza az első, szerény növendékiállítást a miskolci *városháza* dísztermében. Az új polgármester, *Hodobay Sándor* pártfogásába veszi a művésztelepet.”²⁵

Miskolcon a művésztelepen az 1921/22-es tanévtől mintegy 25–26 növendék dolgozott nyaranta *Benkhard Ágost* és *Muhits Sándor* iparművész vezetésével.

A főiskola ösztöndíjakkal támogatta a rászoruló tehetséges növendékeket, ez tette lehetővé Barzó Endre számára is tanulmányai folytatását, a részvételt a miskolci telepen (1921–25-ig minden évben elnyerte az ösztöndíjat). 1927-ben a miskolci telep ösztöndíjait helybeliek: *Meilinger Dezső*, *Bartus Ódön*, *Burány Nándor* és *Szabó Ferenc* kapták. Ugyanakkor a város 3000 Pengőt utalt ki a menzának dr. *Hodobay* polgármester rendelkezése folytán. *Ernst Lajos* kormányfőtanácsos helyiséget biztosított a nyári művésztelepeken készült munkák kiállításához és pénzt ajánlott fel a művek díjazására.²⁶ A nyári telepek művelődéspolitikai fontosságát jelzik, hogy a zárókiállítás-

22. *Végyári Lajos*: Imreh Zsigmond. Miskolc, 1981. 15.

23. MKF Évk. 1921–25. 16.

24. MKF Évk. 1921–25. 29.

25. B.K.M. KÉVE Könyve. Bp. 1928. 64.

26. MKF Évk. 1925–27. 9., 21. *Mezei Ottó*: Nagybánya. Bp. é. n. 81–86.

sokon neves személyiségek is megjelentek: 1924-ben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium képviselőjében *Kertész K. Róbert* államtitkár nyitotta meg a miskolci kiállítást, 1925-ben *József Ferenc* királyi herceg, a kultuskormány és a Képzőművészeti Főiskola vezetői is részt vettek a megnyitón. A hallgatók szünidei munkáiból rendezett országos kiállítást a régi Múcsarnok első emeletén pedig maga a kormányzó nyitotta meg (1925).

Barzó Endre mint festőnövendék, később (1923-tól), mint Benkhard Ágost tanársegédje vett részt a telep munkájában. 1927 nyarán a miskolci telepen készült festményeiről a *Nyírvidek* október 25-i számában olvashatunk részletes beszámolót. Nyíregyházán a Bercsényi utcai lakásán *13 festményt* mutatott be: 8 db tájkép, közülük az egyik „élénk színpompájú, Tapolca szépségeit dicséri”, női portré, népeletkép és 3 nagyobb méretű női akt kép: egyiken „a fekvő akt mellett fekete macska, másikon a meztelen fehér női test mellett olajbarna cigánylány látható”. A művész ezekből a képekből vitt néhányat a legközelebbi kiállításokra: *Székesfehérvárra*, Budapestre a *Múcsarnok* tavaszi tárlatára.²⁷ A jelzet szerint ebből a korszakból származik a Jósa András Múzeum tulajdonában lévő: *Tanya Miskolc mellett, Országút*²⁸ c. olajképek, és a magántulajdonban lévő *Köcsögök, Nő fazékkal, Ablak előtt, Falusi utca, Négy jegenye, Táj templomtoronnyal* és *Akt fekete macskával*. Mint társait, őt is varázslatba ejtette a Bükkalja páras levegője, a felhőkön szürve áttörő fény, a késő délutánok elnyúló árnyékai. A Nagybányán töltött nyarat idézték benne. Sokat és lendületesen tudott itt dolgozni, a művésztársak inspiratív közeget jelentettek számára.

A tájképek felépítése hagyományos: az elő és középtérben a talaj zöldjéből kimagasló fehér-sárga falú kis házak, piros-szürke tetővel erős ellenfényben húzódnak meg. A tágas égboltozatot takaró felhőkön átszűrődik a nap sárga korongja (*Országút*) fényeiben fürdetve a kanyargó országutat és a távoli dombokat. A *Tanya Miskolc mellett* c. képen a lombok zöld reflexei felkúsznak az égboltra, ahonnan súlyos sárgászöld felhőgomolyként ereszkednek alá, drámai hangsúlyt adva a jelenetnek. A *Táj templomtoronnyal* c. képen a túlságosan erős ellenfényben eltűnnek a színek, kissé egyhangúan sötétek a lombok, házfalak és tetők. Mégis megsejtetnek velünk valamit a későbbi Barzó-képek lendületes ecsetkezeléséből, álomittas hangulataiból.

Az *Akt fekete macskával* c. kép kompozíciója már bonyolultabb: az átlós irányban fölfelé futó szeszélyes erővonalak – a fekvő akt – alakítják a teret. Kifinomult festőiség árad a képből.²⁹

Miskolci működésének eredménye a *Köcsögök* c. KÉVE-díjas kép is, melyet a KÉVE is közöl 1929-es kötetében.³⁰ A kissé kemény kontúrokba zárt formák érzékeny színharmonikiakba rendeződnek, a kompozíció Cézanne-i tanulságokat rejt magában.

A *nő fazékkal* c. képen szakít a hagyományos előtér-háttér felépítéssel, a teret egymás mögé „épülő” vertikális síkokra bontja.³¹ Az első síkot elfoglaló fiatal nő félalakját világos és sötét nagy foltokból komponálja nagy gondot fordítva a testtartásból, mozdulatból adódó dekoratív szerep érvényesítésére.

27. Nyírvidek. 1927. október 25. A KÉVE XIX. kiállításán Barzó: Benkhard, Fónyi stb. társaságában állított ki 1927 novemberében. (Előző évben a KÉVE XVII. kiállításán Miskolcon szerepeltek együtt.) *Plesznívy Edit*: A KÉVE művésztsársulat 1907–1914 közötti működése. Művészettörténeti Értesítő. 1982./11. 289–290.

28. Tanya Miskolc mellett, 1927. J.j.l. olaj, vászon, 60x74. Ltsz.: 77.33. Országút, olaj, vászon. J.j.l.: 1927. 48x80 cm. Ltsz.: 79.12.1.

29. Budapesti magántulajdonban: olaj, vászon, 84x96 cm. J.j.l.: 1927.

30. Nyíregyházi magántulajdonban: olaj, vászon, J.j.l. 50x60 cm. Testvérenek, Barzó Lajosnak közlése. JAM. A. 1983/5.

31. Nyíregyházi magántulajdonban: olaj, vászon, 97x74 cm. J.j.l.

A Miskolcon festett 13 képből – testvérének, Barzó Lajosnak közlése szerint többet elcserélt miskolci művészekkel, növendéktársaival, hallgatóival. Innen származik a Barzó-hagyaték néhány darabja 1924–27-ből való: *Burány Nándor* Táj zöldben c. olajképe, *Benedek Jenő*: Női fej c. kisméretű krétarajza, *Varga Béla*: Krumpliszedés c. olajképe, *Hincz Gyula*: Parasztfiúk és *Barcsay Jenő*: Dombos táj c. korai rézkarca és egy fiataalkori képmás Barzó Endréről: „A” szignóval.³² (Talán Apáty-Abkarovics Béla, ki Réti István-tanítvány volt, s Barzó 1918-i nagybányai tartózkodásakor szintén ott dolgozott. A Nemzeti Szalon kiállításain is többször szerepeltek együtt.)³³

Barzó Endre – betegsége miatt – korán derékba tört pályáján meghatározó szerepet jutott a miskolci művésztelepnek. Nemcsak életének legderűsebb korszakát jelentette, hanem művészetének legtermékenyebb éveit is. A főiskolán tanultakat itt ötvözte a plein air festés örömeivel és itt alapozta meg friss egyéni hangvételű festészetét. Jóllehet még stíluskereső nyugtalanság jellemzi ezeket az éveket, de mesterségbeli erőnei: vonalainak érzékenysége, színskultúrája, kompozíciós biztonsága már ekkor megmutatkozott.

Miskolci alkotóperiódusát az 1928–29-es évvel zárhatjuk, mikor addigi működése eredményeként elnyerte a Nemes Marcell-féle ösztöndíjat, mely lehetővé tette számára a több hónapos olaszországi tartózkodást. (Ott került az új stílus a novecento hatása alá rövid időre.)

A korszak összegző művének *A falu vasárnapja* c. barcelonai aranyérmes képet tekinthetjük, mely kontúros foltfelülettel kialakított kompozíciójával, fénytartással még első alkotóperiódusához kötődik, de lebegő könnyedsége, álomittas hangulata a későbbi Barzó-képeket idézi.

BARZÓ ENDRE UND DIE ALTE MISKOLCER KÜNSTLERNIEDERLASSUNG (Auszug)

Barzó Endre (1898–1953) geriet nach seinem Tode eine Zeit lang in Vergessenheit, trotzdem er in den 20-er und 30-er Jahren zu den be- und anerkannten Künstlerkapazitäten zählte. Seine Gemälde waren auf bedeutenden Ausstellungen zu sehen und errangen mehrfach begehrte Preise. Für sein Gemälde „Sonntag auf dem Dorfe” erhielt er auf der Barcelonaer Weltausstellung 1928 eine Goldmedaille. An der Hochschule für Bildende Kunst war er Anfangs ein Schüler des die Munkácsy-Traditionen weiterführenden Révész Imre. Später wählte er sich Benkhard Ágost zum Lehrer. Mit ihm gemeinsam nahm er an der Erschaffung der in Miskolc entstehende Künstlerniederlassung der Hochschule teil (1921).

Zu dieser Zeit spielte sich an der Hochschule unter der Leitung des Generaldirektors Lyka Károly eine Kunausbildungsreform grosser Bedeutung ab, als deren Ergebnis eine der modernsten Kunstakademien Europas entstand. Neben den pädagogischen Gedanken Réti Istváns konnten auch die Ansichten solcher hervorragender Meister verwirklicht werden, wie Csók István, Vaszary János, Benkhard Ágost und Rudnay Gyula. Die Kunst- und die Zeichenlehrerstudenten konnten unter derselben künstlerischen Leitung lernen. Die freie Lehrerwahl wurde verwirklicht. Im Sommer konnten die Studenten in den 2 ständigen Künstlerkolonien der Hochschule, in Kecskemét und Miskolc sowie in weiteren gelegentlich organisierten Künstlerlagern

32. A Jósa András Múzeum tulajdonában

33. *Seregélyi György*: Magyar festők és grafikusok adattára. Szeged, 1988. 22.

34. HOM. tul. Ltsz.: 78.38.

arbeiten. Mit der Leitung der Miskolcer Niederlassung wurde Benkhardt Ágost, mit der Schaffung einer Keramik- und Textilwerkstatt der Designer Muhits Sándor von der Hochschule betraut. Die Miskolcer Künstlerniederlassung wurde von den hier ansässigen Künstlern (Meilinger Dezső, Nyitrai Dániel, Bartus Ödön) 1918 gegründet. Der Rat der Stadt erkannte die in der Künstlerniederlassung verborgenen Möglichkeiten, denen zufolge nicht nur im örtlich gegebenen Rahmen gearbeitet werden darf. Die Stadt stellte der Hochschule zwecks Schaffung einer ständigen Niederlassung die ehemalige Egrysche Heilwasseranstalt am Csabaer Tor zur Verfügung.

Barzó Endre nahm von 1921–1927 jeden Sommer an der Arbeit in der Niederlassung teil. Jährlich arbeiteten hier 20–25 Studenten, mit ihren Arbeiten wurden in Miskolc und in der Hauptstadt Ausstellungen veranstaltet. In seiner bereits früh – aufgrund seiner Krankheit – beendeten Laufbahn kam der Miskolcer Künstlerniederlassung eine bestimmende Rolle zu. Diese Zeit bedeutete nicht nur den heitersten Teil, sondern auch den fruchtbarsten Abschnitt seines Lebens. Die an der Hochschule erworbenen Kenntnisse konnte er hier mit der Freude an der plein-air-Malerei verbinden, hier begründete er seine frische, von individueller Stimmung geprägte Malerei. Diese Jahre werden von einer stilsuchenden Unruhe geprägt, die Empfindlichkeit der Linien, die Kultur der Farben und die Sicherheit der Komposition jedoch zeigten sich bereits zu dieser Zeit. (Hier entstanden die Gemälde „Landstrasse“, „Bauernhaus bei Miskolc“, „Landschaft mit Kirchturm“, „Akt mit Schwarzer Katze“, „Milchtöpfe“, „Frau mit Topf“.)

In der Budapester Nationalausstellung wurde 1969 eine Gedenkausstellung veranstaltet, in seiner Geburtsstadt, Nyíregyháza, war die bisher vollständigste Ausstellung seines Lebenswerkes 1983 im Jóna-András-Museum zu sehen.

Ágota Muraközi